

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Saksb.: Lars Sæter og Magne Haukås
e-post: fmnolsa@fylkesmannen.no
fmnomas@fylkesmannen.no
Tlf: 75 53 15 51/ 75 53 16 47
Vår ref: 2008/2028
Deres ref: 200704589
Vår dato: 18.04.2017
Deres dato: 28.11.2016
Arkivkode: 561

Uttalelse til høring av revisjonsdokument for Bjerka-Plurareguleringen i Rana og Hemnes kommuner

Fylkesmannen viser til høringsbrev av 28.11.2016 fra NVE og til revisjonsdokument utarbeidet av konsesjonæren Statkraft Energi AS der kravene fra Rana og Hemnes kommuner er kommentert. Vi viser også til våre høringsuttalelser av 18.04.2017 og 10.09.2014 til revisjonsdokumentene for Langvatnreguleringen og Røssågareguleringen.

Vi viser også til kontakt med saksbehandler Ragnhild Stokker i NVE om utsatt høringsfrist.

Vår uttalelse er lang med mye tekst. I første kapittel har vi kommentert prosessen rundt revisjoner. Deretter følger en konklusjon med sammendrag av de viktigste temaene i uttalelsen. Konklusjonen med underavsnitt er markert i kursiv. Videre følger et kapittel om historikk og sentrale data for reguleringen. Deretter har vi tatt for oss viktige sentrale føringer for revisjonsarbeidet som nasjonalt laksevassdrag, vanddirektivet, vannforskriften, regional vannforvaltningsplan og nasjonalt forslag til prioritering av revisjoner. Til slutt følger våre vurderinger og anbefalinger i mer detaljert utgave.

Generelt om prosessen rundt revisjon av konsesjonsvilkår

Fylkesmannen synes det er positivt at gamle vannkraftkonsesjoner nå tas opp til revisjon. Det gir mulighet til å redusere de negative konsekvenser disse inngrepene har hatt for ulike interesser. På samme måte som ved vurdering av nye vannkraftkonsesjoner er det viktig at revisjonsprosessen bygger på kunnskap og faglige utredninger. Det er også sentralt at alle berørte parter høres og at alle berørte tema vurderes.

Slik prosessen er lagt opp i dag, kan det være vanskelig å medvirke for berørte parter og myndigheter. I forhold til konsesjonssøknader om bygging av vannkraftverk har NVE utviklet et forutsigbart system for kunnskapsinnhenting og medvirkning fra berørte parter og interesser. Fagrapporter legges til grunn for å vurdere konsekvenser og eventuelle avbøtende tiltak. Og alle relevante tema blir belyst. Ved revisjon av konsesjonsvilkår avhenger det av den som stiller krav hvilke tema som blir belyst. Videre er det kravene og kraftselskapets vurdering av disse som blir sendt på høring. Det blir da vanskelig for andre parter å komme på banen med andre tema. Slik prosessen er lagt opp bygges kunnskapsgrunnlaget opp på bakgrunn av kravstiller og kraftselskap og ikke på uavhengige

---

fagutredninger. Dette er uheldig, og også uvanlig sammenlignet med andre prosesser som har som mål å avdekke konsekvenser av tiltak og mulige avbøtende tiltak.

Fylkesmannen i Nordland ber NVE å gå igjennom rutiner for prosess og saksgang for revisjon av konsesjonsvilkår. Vi foreslår at når det åpnes for revisjon, skal det utredes hvilke konsekvenser kraftverket har hatt for de samme tema som det kreves utredning for ved søknad om bygging av nye vannkraftverk. Videre bør dette kunnskapsgrunnlaget, gjerne sammen med kraftverkets vurderinger/kommentarer, sendes på høring til berørte parter og interesser.

Konklusjon - sammendrag

Etter fylkesmannens vurdering må hensynet til anadrome fiskebestander (laks og sjøørret) veie tungt i denne revisjonen, ikke minst fordi Ranavassdraget har status som nasjonalt laksevassdrag og er sterkt påvirket av Bjerka-Plurareguleringen. I tillegg er Røssågavassdraget (inkl. Leirelva) et regionalt viktig laks- og sjøørretvassdrag og Bjerkavassdraget har et betydelig potensiale for økt laks- og sjøørretproduksjon. Begge disse vassdragene er også sterkt påvirket av Bjerka-Plurareguleringen.

I alle de tre vassdragene er det brukt store offentlige ressurser for å bekjempe lakseparasitten Gyrodactylus salaris (gyro), og det pågår nå en reetablering av de stedegne laks- og sjøørretbestandene ved hjelp av utsettingsmateriale fra genbankene på Bjerka og Haukvik. Statkraft er en sentral aktør i reetableringsarbeidet.

For å kunne utnytte potensiale for laks- og sjøørretproduksjon i de tre vassdragene vil det være viktig å få fastsatt vilkår/manøvreringsreglement og få gjennomført tiltak som kan bidra til at de negative konsekvensene av reguleringene på berørte laks- og sjøørretbestander blir minst mulig samtidig som reduksjonen i kraftproduksjonen blir akseptabel.

Dette vil være i tråd med rapport nr. 49/2013 fra NVE der Miljødirektoratet og NVE har gjennomgått alle vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, inklusive konsesjonene som påvirker Ranavassdraget, Røssåga, Leirelva og Bjerkaelva. Dette vil også være en oppfølging av EUs vanndirektiv, Vannforskriften og forvaltningsplan/tiltaksprogram for vannregion Nordland og Jan Mayen som med noen endringer ble godkjent av Klima- og miljødepartementet den 01.07.2016.

Utover hensynet til anadrom laksefisk har vi i vår uttalelse hovedfokus på berørte miljøverdier av nasjonal betydning (Jordbrugrotta – Sprutforsområdet) og reindrifta som er sterkt påvirket av Bjerka-Plurareguleringen. I tillegg har vi fokusert på temaet kultivering av innlandsfisk der Fylkesmannen har et spesielt ansvar som påleggsmyndighet.

Nedenfor har vi listet opp de tiltakene vi mener er de viktigste i denne revisjonsprosessen (dette utdypes nærmere lenger ut i dokumentet):

- *Tilleggsutredning av hvordan minstevannføringslipp i Plura, Tverråga, Bjerka og Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk skal fordeles over året for å ivareta laksen og sjøørretens behov.*

- *Utarbeide en plan for utbedring/miljøtilpasning av terskler og andre biotoptiltak med spesielt fokus på anadrome elvestrekninger, både de som er anadrome i dag og de som vil bli det når aktuelle fisketrapper blir renovert og gjenåpnet.*
- *Fastsette et nytt manøvreringsreglement med minstevannslipp på de nevnte elvestrekningene der hensynet til laksen og sjørretens behov blir ivaretatt.*
- *Tilbakeføring av Sprutforsbekken til naturlig vannføring for å ivareta/gjenopprette de naturlige geologiske prosessene i Jordbrugrotta og øke verdien av Sprutforsen som landskapselement og naturfenomen.*
- *Gjennomføre faglige undersøkelser og vurderinger av utbyggingens konsekvenser for reindrift, og vurderinger av avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle negative konsekvenser.*

Når det gjelder berørte verdier og interesser av mer lokal karakter vil vi vise til krav og innspill fra aktuelle kommuner, lag, foreninger o.a.

Slipp av miljøtilpasset vannføring – prioritering av elvestrekninger

Nedenfor har vi ført opp elvestrekninger og vannforekomster i Bjerka-Plurareguleringen som vi mener bør prioriteres høyt for slipp av miljøtilpasset vannføring. Med unntak av Bjerkaelva er alle disse vannforekomstene med i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenningbrev (vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap). For vannforekomstene i vedlegg 2 er det dermed klare politiske føringer på at det vil kunne være behov for økt vannslipp for å nå miljømålene som er satt i den regionale vannforvaltningsplanen.

Ranavassdraget:

- *156-53-R Plura lakseførende del.*
- *156-20-R Plura*
- *156-452-R Tverråga nedstrøms Ildgruben kraftverk, anadrom del*

Røssågavassdraget:

- *Leirelva: 155-13-R Leirelva opp til Bjerka kraftverk*

Bjerkavassdraget:

- *155-42-R Bjerkaelva opp til Jakobsforsen*
- *155-196-R Bjerkaelva mellom Jakobsforsen og Stupforsen*

Fylkesmannen støtter kravene fra Rana og Hemnes kommuner om å få fastsatt minstevannføring i Plura, Tverråga, Bjerka og Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk. Vi har ikke foreslått størrelsen på vannslippene og hvordan de skal fordeles over året på de enkelte elvestrekningene. Vi anbefaler at NVE ber om en tilleggsutredning fra Statkraft for å utrede dette nærmere ved bruk av kompetente fagfolk. Aktuelt utgangspunkt vil være slipp av minstevannføring sommer og vinter, i kombinasjon med blokkbasert vannføring tilpasset naturlige svingninger og fiskens krav til gyte-, oppvekst- og vandringsforhold, jf. «Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag» (Forseth og Harby 2013).

Biotoptiltak – miljøtilpasning av terskler

På en del av de regulerte elvestrekningene vil miljøtilpasning av eksisterende terskler være et viktig tiltak for fiskebestandene, spesielt gjelder dette på anadrome elvestrekninger, både de som er anadrome i dag og de som vil bli det når aktuelle fisketrapper blir renoveret og gjenåpnet. Vi viser her også til krav fra Rana og Hemnes kommuner.

En befaring gjennomført av NVE og Fylkesmannen i Tverråga i 2009 viste at flere av tersklene i Tverråga ikke var tilpasset fiskevandring. Vi antar at dette også kan være status for terskler på andre elvestrekninger. Vi foreslår at det utarbeides enn plan for utbedring/miljøtilpasning av terskler og andre biotoptiltak. NVEs miljøtilsyn har et spesielt ansvar for å påse at tersklene blir vedlikeholdt og oppgradert.

Fisketrapper

Ranavassdraget har status som nasjonalt laksevassdrag. Ordningen omfatter hele den potensielt lakseførende delen av vassdraget, dvs Ranaelva opp til Raufjellfossen (ca. 55 km), Plura opp til Stupfossen (ca. 3 km) og Tverråga opp til Ildgrubfossen (ca. 12 km). Totalt blir dette en lakseførende strekning på ca. 70 km. Fisketrappa i Reinfossen (13 km opp i Ranaelva) og trappene nederst i Tverråga og Plura er i dag stengt for oppgang på grunn av gyro-problemet. Dette betyr at kun 13 km av en potensiell lakseførende strekning på ca. 70 km i dag er åpen for oppgang av laks og sjørret.

Etter planen skal fisketrappene være klare for åpning og oppgang etter friskmelding av vassdraget som vil kunne skje allerede i 2020. Dette vil kreve omfattende renovering/oppgradering av flere av trappene. Både Jernbaneverket (Plura), Miljødirektoratet og Statkraft har en rolle i dette arbeidet. Med utgangspunkt i dagens konsesjonsvilkår er Statkrafts ansvar i første rekke å sikre at trappene i Reinfossen og i Plura har tilstrekkelig vannføring etter utbyggingen av Langvatn og Bjerka-Plura.

Kultivering av innlandsfisk

Som et resultat av Statkrafts produksjon av kraft er en rekke innsjøer i Rana, Hemnes og Hattfjelldal demmet opp og regulert, og langs mange elvestrekninger er vannføringen redusert. Allmennheten har dermed lidd et tap ved at mulighetene for et godt innlandsfiske er redusert. Dette har gjennom mange ti-år blitt kompensert for ved at det er satt ut settefisk i områdene rundt reguleringsmagasinene.

Statkraft har nå utarbeidet en kultiveringsplan for innlandsfisk for kommunene Rana, Hemnes og Hattfjelldal som foreløpig gjelder for perioden 2016-2021. Planen som er godkjent av fylkesmannen, skal være et alternativ til påleggsbaserte tiltak.

Formålet med kultiveringsplanen er å opprettholde et godt fisketilbud innenfor fjellområdene som grenser inn til Statkrafts reguleringsinngrep. Dette skal oppnås gjennom tiltak basert på de til enhver tid rådende anbefalinger for god kultiveringsaktivitet, slik de fremgår av informasjon og retningslinjer fra miljøforvaltningen. Kultiveringsplanen har som hovedmål å erstatte bruken av anleggsprodusert settefisk av ørret med målrettet kultiveringsaktivitet basert på flytting av villfanget ungfisk og tiltak som styrker naturlig rekruttering.

Kultiveringsplanen er tilgjengelig på nettsida til Ferskvannsbiologen (<http://ferskvannsbiologen.net/Kultiveringsplan%20for%20Rana.pdf>).

Fylkesmannen støtter langt på veg Statkrafts vurdering av at drift av settefiskanlegg for innlandsfisk er et uhensiktsmessig tiltak, og at framtidige kultivering av innlandsfisk i reguleringsområdet i utgangspunktet skal basere seg på flytting av villfanget ungfisk og tiltak som styrker naturlig rekruttering. Vi viser her til den godkjente kultiveringsplanen for innlandsfisk for kommunene Rana, Hemnes og Hattfjelldal.

Tilbakeføring av Sprutforsen

Sprutforsen er en særpreget foss (naturfenomen) som kommer rett ut av berget og renner gjennom flere grotter, blant annet den lengste i Rana, Jordbrugrotta. Sprutforsbekken med Sprutforsen og Jordbrugrotta er lokalisert innenfor et viktig naturtypeområde (grotte/gruve) kalt Jordbrugrotta - Sprutforsområdet. Vi viser her til opplysninger i Naturbasen (<http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00014221>). Vannføringen i Sprutforsen er redusert med ca. 60 % på grunn av bekkeinntak med overføring til tunnelen mellom Kalvatnet og Store Akersvatnet.

Tilbakeføring av Sprutforsbekken til naturlig vannføring vil være viktig for å ivareta/gjenopprette de naturlige geologiske prosessene i Jordbrugrotta og øke verdien av Sprutforsen som landskapselement og naturfenomen. Tiltaket støttes av Rana og Hemnes kommuner.

Reindrift - utredning

Fylkesmannen konstaterer at det er et mangelfullt kunnskapsgrunnlag for tema reindrift og for konsekvenser Bjerka-Plurareguleringen har hatt for reindriftnæringen. Vi anbefaler derfor at det gjennomføres faglige undersøkelser og vurderinger av utbyggingens konsekvenser for reindrift, og vurderinger av avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle negative konsekvenser.

Historikk - sentrale data for reguleringen

Nedenfor følger en oversikt over utbyggingshistorikk og sentrale data for kraftverkene i Bjerka-Plurareguleringen:

Kraftverk	Satt i drift	Midlere årsprod. (GWh)	Effekt (MW)
Rana kraftverk	1968	1975	500
Bjerka kraftverk	1972	127	20
Kjensvatn kraftverk	2014	65	12
Mofjell minikraftverk	2011	2,6	0,6
Tverrvatn pumpe	1969	-3,0	-1,2

Bjerka-Plurareguleringen var i likhet med Langvatnreguleringen og Røssågareguleringen opprinnelig knyttet opp mot tre forhold; kraft til drift av jernverket i Mo i Rana, alminnelig el-forsyning til 19 kommuner i Midtre Helgeland og elektrifisering av Nordlandsbanen. Nordlandsbanen er ikke elektrifisert, men i 1958 ble aluminiumsverket i Mosjøen satt i drift og ble en ny stor forbruker av kraft.

Gjennom skjønnsplagte minstevannføringslipp og eksisterende manøvreringsreglement for Bjerka-Plurareguleringen har Statkraft følgende vilkår om vannstandsregulering og minstevannføring:

- Akersvatnet: Regulert 43 m (HRV: 480 og LRV: 480).
- Gressvatnet: Regulert 16 m (HRV: 598 og LRV: 582).
- Kjensvatnet: Regulert 7 m (HRV: 527 og LRV: 520).
- Kalvatnet: Regulert 43 m (HRV: 564 og LRV: 521).
- Store Målvatnet: Regulert 33 m (HRV: 430 og LRV: 397).
- Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk (ved Finnbakken): Minstevannføring på 0,3 m³/s hele året. Fra Bjerka kraftverk skal vannføringsendringer skje med myke overganger. Statkraft praktiserer en nedre grense på 0,8 m³/s, og har installert en omløpsventil i Bjerka kraftverk på 0,8 m³/s.

I brev av 28.03.2012 fremmet de berørte kommunene Rana og Hemnes felles krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Bjerka-Plurareguleringen. En rekke krav blant annet knyttet til endringer i manøvreringsreglementet ble framsatt. Statkraft fikk anledning til å kommentere de aktuelle kravene. NVE besluttet i brev av 02.05.2013 at konsesjonsvilkårene kunne revideres og ba samtidig Statkraft om å legge fram et utkast til revisjonsdokument.

Ranavassdraget – nasjonalt laksevassdrag

Ordningen med nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder ble vedtatt av Stortinget våren 2007. Cirka tre fjerdedeler av Norges samlede villaksressurs er knyttet til våre 52 nasjonale laksevassdrag og 29 nasjonale laksefjorder. Fire av de nasjonale laksevassdragene ligger i Nordland. Det er Vefsnavassdraget, Ranavassdraget, Beiarvassdraget og Roksdalsvassdraget.

For Ranavassdragets del omfatter ordningen hele den potensielt lakseførende delen av vassdraget, dvs Ranaelva opp til Raufjellfossen (ca. 55 km), Plura opp til Stupfossen (ca. 3 km) og Tverråga opp til Ildgrubfossen (ca. 12 km). Totalt blir dette en lakseførende strekning på ca. 70 km.

Laksen i de nasjonale laksevasdragene og laksefjordene skal forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares, og faktorer som truer laksen skal identifiseres og fjernes. Der dette ikke er mulig, skal trusselfaktorenes virkning på laksebestandenes produksjon, størrelse og sammensetning motvirkes eller oppheves gjennom tiltak.

I de nasjonale laksevasdragene vil det ikke være tillatt med nye tiltak og aktiviteter som kan skade villaksen. I laksefjordene skal det ikke etableres ytterligere matfiskoppdrett for laksefisk, og eksisterende virksomhet vil bli underlagt strengere krav til rømmingssikring og strengere krav til kontroll av lakselus og annen sykdom.

Målet er å gjenoppbygge laksebestandene til en størrelse og sammensetning som sikrer mangfold innen arten og utnytter dens produksjonsmuligheter.

Den internasjonalt anerkjente føre-var-tilnærmingen i lakseforvaltningen skal legges til grunn av alle involverte sektorer. Ved inngrep og andre påvirkninger er utgangspunktet at den som forvolder skade på ressursen skal gjenopprette eller kompensere for skaden. Innenfor disse rammene skal lakseressursene forvaltes til størst mulig nytte for samfunnet, rettighetshavere og fritidsfiskere.

Vanndirektivet - Vannforskriften - Regional vannforvaltningsplan

For å følge opp føringene i EUs vanddirektiv og Vannforskriften er det i hver vannregion utarbeidet en sektorovergripende forvaltningsplan med et tilhørende tiltaksprogram. For vannregion Nordland ble vannområde Ranfjorden valgt ut som «pilotområde» i første fase av arbeidet. Forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannområde Ranfjorden som blant annet omfatter Ranavassdraget, Røssågavassdraget (inkl. Leirelva) og Bjerkavassdragene, ble vedtatt ved kgl. res. i 2009.

Hovedmålet for arbeidet i vannområde Ranfjorden er å forbedre miljøtilstanden i vassdrag som er påvirket av vannkraft, reetablere fiskebestandene i vassdrag som er eller har vært smittet av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* (gyro), samt redusere forurensning fra industri og gruvedrift. Det ble utarbeidet egne miljømål for alle vannforekomstene som i utgangspunktet skulle oppnås innen 2015.

I løpet av 2013-2014 ble det gjennomført en oppdatering av tilstandsklassifiseringen for vannforekomstene i vannområde Ranfjorden. Den oppdaterte tilstandsklassifiseringen har dannet grunnlaget for en ny forvaltningsplan og et nytt tiltaksprogram som omfatter hele vannregion Nordland. Nordland fylkesting vedtok i desember 2015 Regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland og Jan Mayen. Planen gjelder for seks år og skal rulleres i 2021. Målet er å beskytte og forbedre tilstanden i ferskvann, grunnvann og kystnære områder. Vilårsrevisjoner av gamle vannkraftkonsesjoner er i så måte et viktig virkemiddel/tiltak for å kunne oppnå målet om god økologisk tilstand eller godt økologisk potensiale i vannforekomster i regulerte vassdrag som Ranaelva, Røssåga, Leirelva og Bjerka.

Med noen endringer ble den regionale vannforvaltningsplanen godkjent av Klima- og miljødepartementet den 01.07.2016.

Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjoner

I rapport nr. 49/2013 fra NVE har Miljødirektoratet og NVE foretatt en nasjonal gjennomgang av vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. I rapporten har direktoratene kommet frem til en felles anbefaling om hvilke vassdrag som bør prioriteres ved revisjon. I flere disse vassdragene er produksjonsbegrensende tiltak som slipp av minstevannføring og/eller magasinrestriksjoner vurdert som aktuelle for å forbedre miljøtilstanden.

I Nordland er de to revisjonsobjektene 156.Z Ranavassdraget og 151.1Z Røssåga, Bjerka-Røssvatnet plassert i høyeste prioritetskategori (kat.1.1). Revisjonsobjekt Ranavassdraget omfatter også Leirelva (del av Røssågavassdraget) og Bjerkavassdraget.

I rapporten er følgende tiltak foreslått:

- Minstevannføring i Plura fra dam Kalvatnet hele året for å bedre forholdene for laks og for å ivareta Sprutforsen som landskapselement.
- Minstevannføring i Tverråga.
- Minstevannføring i Leirelva, fra inntak Leirbotnelva, ev. tvungen kjøring av Bjerka kraftverk, se ReVID 803.
- Sikre myke overganger mellom vannføringer.
- Magasinrestriksjoner i Akersvatn (mer enn i dag).
- Reparasjon/ombygging av laksetrapp og terskler, samt biotoptiltak på anadrome strekninger. Tiltak for å hindre feilvandring av fisk inn i Langvatn (tilpasset kjøring av Langvatn og Reinforsen kraftverk, ev. fiskesperre). Ev. tiltak for utvandring av ål (dersom det er et problem).

Fylkesmannen i Nordland har bidratt med innspill til prosjektet og støtter i stor grad de vurderingene og prioriteringene som er gjort i rapporten når det gjelder revisjonsobjekt 156.Z Ranavassdraget. Vi viser her til vårt brev av 01.10.2012 til Direktoratet for naturforvaltning vedlagt tabell med forslag til prioritering av vassdrag i Nordland.

Vi er imidlertid ikke enig i at Bjerkaelva har en kort anadrom strekning. Det stemmer bare dersom man tar utgangspunkt i dagens anadrome strekning som er på kun ca. 1,5 km opp til Bjerkadammen/Jakobsforsen. Opprinnelig kunne imidlertid laks og sjøørret vandre helt opp til Stupforsen, ca. 7,5 km fra Bjerkaelvas utløp i Sørfjorden. Størstedelen av de gode gyte- og oppvekstområdene ligger på den 5,5 km lange strekningen mellom Jakobsforsen og Stupforsen. Bjerkaelva har derfor et betydelig potensiale som laks- og sjøørretelv, og vi mener elva burde vært opprioritert til kategori 1.1 og dermed hadde fortjent å bli med i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenningbrev (vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap).

Vi viser ellers til mer informasjon i fylkesmannens vurderinger og anbefalinger nedenfor.

Fylkesmannens vurderinger og anbefalinger

Fylkesmannen har forhåpninger om at de igangsatte revisjonene av Bjerka-Plurareguleringen, Langvatnreguleringen, og Røsså gareguleringen vil bidra til at miljømålene og tiltakene i forvaltningsplanen og tiltaksprogrammet for vannregion Nordland og Jan Mayen blir oppnådd, og at prioriteringene i rapport nr. 49/2013 fra NVE (nasjonal gjennomgang av vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022) følges opp.

Nedenfor har vi gått gjennom de områdene/temaene som vi mener bør ha høyest prioritet ved denne revisjonen. Vi forutsetter ellers at vilkårssett for tema naturforvaltning moderniseres til dagens standard.

Anadrom laksefisk

Etter fylkesmannens vurdering vil det viktigste ved denne revisjonen være å få fastsatt vilkår/manøvreringsreglement (minstevannføring/miljøbasert vannføring) og få gjennomført tiltak som kan bidra til at de negative konsekvensene av reguleringene på berørte laks- og sjørretbestander blir minst mulig. Dette vil også være i tråd med rapport nr. 49/2013 fra NVE/Miljødirektoratet og en viktig del av oppfølgingen av EUs vanddirektiv, Vannforskriften og forvaltningsplan/tiltaksprogram for vannområde Ranfjorden.

Nedenfor har vi vurdert de anadrome elvestrekningene (Plura, Tverråga, Leirelva og Bjerkaelva) som vi mener bør prioriteres høyt med hensyn til endringer i manøvreringsreglementet for Bjerka-Plurareguleringen. Med unntak av Bjerkaelva er alle disse vannforekomstene med i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenningbrev (vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap). For vannforekomstene i vedlegg 2 er det dermed klare politiske føringer på at det vil kunne være behov for vannslipp for å nå miljømålene som er satt i den regionale vannforvaltningsplanen.

Begrunnelsen for at også Bjerkaelva bør prioriteres for vannslipp er gitt foran i kapitlet om Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjoner og i underkapitlet om Bjerkaelva lenger ned.

I de fleste tilfeller vil minstevannføring/miljøbasert vannføring måtte slippes fra reguleringsmagasin som ligger langt ovenfor anadrom strekning. Et eventuelt økt vannslipp vil derfor også gi positiv effekt på produksjonsforholdene for innlandsfisk og andre vannlevende organismer på lange elvestrekninger som i dag har sterkt redusert vannføring. For Pluras del vil et økt vannslipp også være positivt for et viktig naturtypeområde (grotte/gruve) kalt Jordbrugrotta - Sprutforsområdet.

Nedenfor har vi gitt en mer detaljert beskrivelse av status, påvirkninger og forslag til tiltak i de prioriterte elvestrekningene (Plura, Tverråga, Leirelva og Bjerkaelva). I tillegg har vi omtalt temaene kultiveringsplan for innlandsfisk og reindrift mer inngående.

Plura

Øvre del av Plura er tørrlagt på grunn av reguleringen av Kaldvatnet og overføringen av utløpselva og to mindre bekkefelt (Sprutforsbekken og Svahellbekken) til Storakersvatnet og Rana kraftverk. Etter tilsig fra sidefelt nedover Plura øker vannføringen gradvis til ca. 25 % av opprinnelig vannføring ved samløp Ranaelva.

Laksen kunne opprinnelig gå noen hundre meter opp i Plura til Storfossen (Berg 1964). I forbindelse med utbyggingen av Nordlandsbanen i 1953 ble nedre del av Plura lagt i tunell. Dette stoppet fiskeoppgangen og gjorde at de nederste ca. 400 meter av det naturlige elveleiet ble tørrlagt og delvis gjenfylt av jernbanefyllingen. I 1955 ble det bygd laksetrapp i Plura rett oppstrøms det nye samløpet med Ranelva. Dette åpnet for oppgang minst 2,5 km videre til Stupfossen som ligger ca. 300 m oppstrøms Plurheibrua. Laksetrappa er per i dag i dårlig forfatning og fungerer i praksis ikke.

Regulantprosjektet og K.O. Myhre AS befarte fisketrappa i juli 2009. K.O. Myhre AS har utarbeidet en foreløpig plan for restaurering, jf. befæringsrapport av 14.07.2009. Et alternativ til restaurering av eksisterende trapp kan være å tilbakeføre Plura til naturlig elveløp kombinert med en ny og mindre fisketrapp. Det vil være den miljømessig beste løsningen.

I regi av Regulantprosjektet (Kanstad Hanssen 2012) ble det høsten 2010 gjennomført en bonitering av Plura for å kartlegge produksjonspotensialet for laks og sjørøret ovenfor trappa. Om lag 2/3 av den potensielt anadrome elvestrekningen på ca. 2,5 km ble vurdert til å ha bra til meget bra oppvekstforhold for ungfisk. Det finnes også gytemuligheter, men de mer begrenset.

Aktuelle tiltak i Plura, jf. blant annet forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Nordland:

- Reetablering av sjørøret etter rotenonbehandling ved utsetting av øyerogn/plommeseekkyngel (genbank Haukvik) ovenfor stengte fisketrapper 2019 – 2024 (se reetableringsplan).
- Restaurere dagens fisketrapp eller tilbakeføre Plura til naturlig elveløp kombinert med en mindre fisketrapp. Fisketrappa må være renovert før friskmelding, dvs innen 2020
- Prioritert for slipp av miljøtilpasset minstevannføring (revisjon Bjerka-Plura).

Tiltakene under kulepunkt 1 og 2 følges opp av miljøforvaltningen gjennom pålegg fra Miljødirektoratet til Statkraft og i dialog med Jernbaneverket (fisketrappa i Plura). Fylkesmannen har forhåpninger om at denne revisjonen vil bidra til gode løsninger for tiltaket under kulepunkt 3.

En del av et miljøbasert vannslipp i Plura kan oppnås ved å stenge av to bekkeinntak på overføringstunellen mellom Kaldvatnet og Storakersvatnet. De to bekkene er Sprutforsbekken og Svahellbekken som har fått fraført nedbørfelt på henholdsvis ca. 4 km² og 1 km².

Jordbrugrotta - Sprutforsområdet

Sprutforsen er en særpreget foss (naturfenomen) som kommer rett ut av berget og renner gjennom flere grotter, blant annet den lengste i Rana, Jordbrugrotta. Sprutforsbekken med Sprutforsen og Jordbrugrotta er lokalisert innenfor et viktig naturtypeområde (grotte/gruve) kalt Jordbrugrotta - Sprutforsområdet. I Naturbasen har området fått A-verdi (svært viktig). I faktaarket er det gitt følgende beskrivelse: «*Området ligger vest for Kaldvatnet, øverst i Plurdalen. Vesentlig snaufjell. Kalksteinsområde med flere vakre grotter, to av dem er karakterisert som noen av de vakreste i Europa. Norges nest lengste grotte finner en her.*

Flere mindre grotter og doliner (innsynkninger)- blant annet landets største, Steinugleflåget (FMMVA-N 1999). Ikke undersøkt med hensyn til verdi i biologisk mangfold sammenheng».

Vannføringen i Sprutforsen er redusert med ca. 60 % pga bekkeinntak med overføring til tunellen mellom Kalvatnet og Store Akersvatnet.

Tilbakeføring av Sprutforsbekken til naturlig vannføring vil være viktig for å ivareta/gjenopprette de naturlige geologiske prosessene i Jordbrugrotta og øke verdien av Sprutforsen som landskapselement og naturfenomen. Økt vannslipp øverst i Plura fra aktuelle bekker og eventuelt fra Kaldvatnet vil i tillegg bidra til bedre forhold for innlandsfisk og andre vannlevende organismer på en elvestrekning som i dag er tilnærmet tørrlagt store deler av året.

Tverråga

Regulanter i Tverråga er Statkraft (Tverrvatn pumpe med overføring til Storakersvatnet og Rana kraftverk) og Helgelandskraft (Ildgrubfossen kraftverk). Elva har ca. 30 % restvannføring nedstrøms utløpet av Ildgrubfossen kraftverk og 60 % ved utløpet i Ranaelva. Den ca. 2 km lange elvestrekningen mellom inntaksdammen til Ildgrubfossen kraftverk og utløpet av kanalen fra kraftverket er tørrlagt store deler av året.

I Revelforsen, ca. 500 meter opp fra samløpet med Ranaelva, ble det i 1983 bygd en fisketrapp som i dag er stengt pga gyro-situasjonen i Ranavassdraget. Planen er å åpne fisketrappa for oppgang etter friskmelding som tidligst vil kunne skje i 2020. Når fisketrappa åpnes vil sjørret og laks kunne vandre ca. 12 km opp til Ildgrubfossen. I tillegg er det trolig et vist produksjonspotensiale for anadrom fisk i to mindre sidebekker (Storbekken og Reinkollbekken) som munner ut i Tverråga like nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk. Disse to bekkene er ikke kartlagt, men på kart/flybilder kan det se ut som det er oppgangsmulighet et par kilometer.

For at fisketrappa i Revelfossen skal fungere tilfredsstillende må den forlenges med to-tre kulper ved hjelp av sprenging eller støping, jf. Handlingsplan for restaurering av fisketrapper for anadrome laksefisk (DN-rapport 7-2011). Det er også knyttet en viss usikkerhet til oppvandringsforholdene i Sagforsen som er lokalisert ca. 2 km nedstrøms Ildgrubfossen.

Fylkesmannen, NVE og Regulantprosjektet ved prosjektleder Øyvind Kanstad Hanssen befarte i 2009 de to øverste km av Tverråga (mellom bru over skytebane og Ildgrubfossen). Under befaringen ble det registrert at flere av tersklene i Tverråga ikke er tilpasset fiskevandring. En plan for utbedring/miljøtilpasning av terskler der hensynet til sjørreten og laksens behov blir vektlagt bør utarbeides. Det bør også vurderes å gjennomføre tiltak i Sagforsen dersom den viser seg å være et hinder for fiskeoppvandring.

Fram tom 2010 ble det årlig satt ut 50 - 100 000 sjørretyngel i Tverråga ovenfor Revelforsen fra Rana Laksefiskeforenings klekkeri i Sjona (nå nedlagt). I perioden 2002 - 2010 var det en avtale mellom DN (Miljødirektoratet) og Helgelandskraft/Statkraft om innbetaling av kr. 100 000 årlig for å dekke utgifter til stamfiske, klekkeridrift og utsetting. Denne avtalen skulle gjelde frem til friskmelding. Etter friskmeldingen ble det sluppet opp sikker sjørret for naturlig gyting. I perioden 2010-2013 ble det sluppet opp tilsammen 728 sjørret (326, 235, 85 og 82). Oppslippingen har foregått i perioden august – oktober. Det ble

---

også gitt tillatelse til oppslipp i 2014, men oppslippingen ble avlyst på grunn av reinfeksjonen av Ranaelva.

Bonitering og elfiske ble gjennomført i 2008 i regi av Regulantprosjektet (Kanstad Hanssen 2012). Produksjonspotensiale for sjørret og laks ble vurdert som bra med unntak av en strekning på 2-3 km fra Revelforsen og oppover der elvebunnen domineres av silt og sand.

Etter pålegg fra Miljødirektoratet til Mo Industripark gjennomførte NINA i 2015 bunndyrundersøkelser på 5 stasjoner i Tverråga (NINA Minirapport 591). Resultatene viser at økologisk tilstand for bunndyr i elva er God til Svært God.

Aktuelle tiltak i Tverråga, jf. blant annet forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Nordland:

- Reetablering av sjørret etter rotenonbehandling ved utsetting av øyerogn/plommeseekkyngel (genbank Haukvik) ovenfor stengte fisketrapper i 2019 – 2024 (se reetableringsplan).
- Fisketrappa i Revelforsen må være utbedret før friskmelding, dvs innen 2020.
- Tiltak for å lette oppvandring i Sagforsen dersom den viser seg å være et vandringshinder
- Miljøtilpasning av terskler for å bedre oppvandringsforholdene for sjørret og laks.
- Rensing av avløp (kommunalt avløpsvann).
- Prioritert for slipp av miljøtilpasset minstevannføring (revisjon Bjerka-Plura).

Tiltakene under kulepunkt 1, 2 og 3 følges opp av miljøforvaltningen gjennom avtaler mellom Miljødirektoratet og Statkraft/Helgelandskraft og gjennom tilskudsforvaltning. Kulepunkt 5 følges opp av aktuell forurensningsmyndighet. Fylkesmannen har forhåpninger om at denne revisjonen vil bidra til gode løsninger for tiltakene under kulepunkt 4 og 6.

Slipp av miljøtilpasset minstevannføring må skje fra Tverrvatnet og ved at overføringen av vann fra Tverrvatn pumpe til Storakersvatnet og Rana kraftverk blir redusert. Den miljømessig beste løsningen vil være å slippe de økte vannmengdene i det naturlige, men i dag tørrlagte elveløpet nedstrøms inntaket til Ildgrubfossen kraftverk (Helgelandskraft). Dersom Ildgrubfossen kraftverk hadde hatt kapasitet til å produsere mer kraft kunne et annet alternativ være å kjøre de økte vannmengdene gjennom dette kraftverket, men i følge våre opplysninger har kraftverket i dag liten eller ingen ledig kapasitet.

Slipp av vann fra Tverrvatnet vil i tillegg til å øke vannføringen i den anadrome delen av Tverråga også gi bedre forhold for innlandsfisk og andre vannlevende organismer i Tverråga mellom Tverrvatnet og Raudvatnet og nedstrøms Raudvatnet. Dette er elvestrekninger som i dag er tilnærmet tørrlagt store deler av året.

Leirelva

Leirelva er med sine totalt ca. 17 km lakseførende strekning en viktig produksjonsstrekning for de anadrome bestandene i Røssågavassdraget, spesielt sjørretbestanden. Nedenfor Bjerka kraftverk som har sitt utløp ca. 12 km ovenfor samløpet med Røssåga, har Leirelva etter reguleringen vært preget av raske vannføringsendringer og liten restvannføring i perioder. På grunn av overføringer til Kjennsvatn og Rana kraftverk er restvannføringen i Leirelva rett oppstrøms utløpet av Bjerka kraftverk ca. 40 % og ved samløpet med Røssåga ca. 60 %. Vanntemperaturen i Leirelva nedstrøms utløpet av Bjerka kraftverk er trolig redusert på sommeren grunnet tapping av kaldt "bunnvann" fra reguleringsmagasinet Store Målvatn. Oppstrøms kraftverket antas vanntemperaturen å ha økt pga bortføring av kaldt brevatn og redusert vannføring. Erosjon og utvasking av finpartikulært materiale i Store Målvatn kombinert med mindre vannføring og reduserte flommer har etter våre opplysninger bidratt til økt tilslamming/klogging av bunnsubstratet i Leirelva nedstrøms utløpet av Bjerka kraftverk.

Aktuelle tiltak i Leirelva, jf. blant annet forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Nordland:

- Slipp av miljøbasert driftsvannføring fra Bjerka kraftverk, inkludert formalisering av selvpålagt slipp av 0,8 m³/s gjennom installert omløpsventil.
- Tiltak for å motvirke tilslamming av bunnsubstrat – «spyleflommer»
- Biotiltaksplan inkludert eventuell miljøtilpasning av terskler
- Pålagte utsettinger av laks fra Genbanken på Bjerka
- Div. tiltak for å redusere avrenning fra landbruk og spredte avløp

Tiltaket under kulepunkt 4 følges opp av miljøforvaltningen gjennom pålegg fra Miljødirektoratet til Statkraft. Kulepunkt 5 følges opp av aktuell forurensningsmyndighet (Hemnes kommune). Fylkesmannen har forhåpninger om at denne revisjonen vil bidra til gode løsninger for tiltakene under kulepunkt 1, 2 og 3.

I likhet med for Røssåga nedenfor Nedre Røssåga kraftverk vil det være viktig at det i den reviderte konsesjonen for Bjerka-Plurareguleringen blir fastsatt en miljøbasert driftsvannføring i Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk som er tilpasset laksens og sjørretens behov. Pålegg om slipp av tilstrekkelig spyleflom for å motvirke problemet med tilslamming/klogging av bunnsubstratet bør vurderes som en del av en slik miljøbasert driftsvannføring. For å unngå tapping av kaldt bunnvann om sommeren bør det vurderes å pålegge fleksible tappeløsninger eller metoder for blanding av vann fra ulike lag.

Bjerkaelva

Elva har sterkt redusert vannføring på grunn av reguleringen og overføringen av Store Målvatnet til Bjerka kraftverk i Leirskarddalen og overføringen av Kjennsvatnet til Storakersvatnet/Rana kraftverk. I tillegg er vannføringen i nedre del av Bjerkaelva påvirket av vannverk/småkraftverk i sideelva Kangslåga og vannuttak til Genbanken på Bjerka. Rett nedstrøms Store Målvatnet er elva tørrlagt, mens den ved utløpet i Sørfjorden har en restvannføring på ca. 24 %. To terskelbasseng (Bjerka dam/Jakobsfossen og Svartbergfossen/Svartbergterskelen) er etablert på nedre del av strekningen. Nederste dam er vanninntak for Statkraft sitt settefiskanlegg (Genbanken) på Bjerka, mens Svartbergterskelen er reservemagasin.

Opprinnelig kunne laks og sjøørret vandre helt opp til Stupforsen, drøyt 7 km fra Bjerkaelvas utløp i Sørfjorden. Størstedelen av de gode gyte- og oppvekstområdene ligger på den 5,5 km lange strekningen mellom Jakobsforsen og Stupforsen. I 1914 ble det bygd kraftverk i Jakobsforsen og laksens og sjøørretens oppgang ble stengt av inntaksdammen. For å reetablere fiskevandring opp til Stupforsen ble det på 1970-tallet bygd fisketrapp i Jakobsforsen. Trappa ble stengt i 1985 pga. infeksjon av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og seinere sprengt/fjernet. Elva ble rotenonbehandlet i 1992 og 2003/2004 og friskmeldt i 2010.

I følge den offisielle bestandskategoriseringen i Lakseregisteret har Bjerkaelva i dag en liten og redusert bestand av sjøørret som kun har den ca. 1,5 km lange strekningen nedstrøms Jakobsforsen som gyte- og oppvekstområde. Laksebestanden vurderes som tapt. Påvirkningsfaktorer er/har vært lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, rotenonbehandling, vannkraftutbygging og stengt fisketrapp. Så lenge Genbanken på Bjerka har vanninntak i Bjerkaelva oppstrøms Jakobsforsen er det trolig ikke ønskelig å restaurere trappa og åpne for fiskeoppgang.

Den 03.04.09 fikk Statkraft tillatelse til å heve Svartbergterskelen slik at den nå kan reguleres inntil 1,75 m (HRV: 26,25 moh og LRV: 24,5 moh). Det er bygd ny og forbedret fiskepassasje/fisketrapp i Svartbergterskelen for å ivareta fiskens vandringsmuligheter mellom de to terskelbassengene. I NVEs konsesjon av 2009 ble det imidlertid ikke stilt krav om slipp av minstevannføring over Bjerkadammen. For å unngå tørrlegging av Bjerkaelva nedstrøms Bjerkadammen og for å sikre gyte- og oppvekstmulighetene for sjøørret og laks mener vi det i likhet med for Røssåga og Leirelva må fastsettes en minstevannføring i Bjerkaelva. Vi viser her til vår høringsuttalelse av 17.12.2009 til søknaden om heving av Svartbergterskelen.

Aktuelle tiltak i Bjerkaelva, jf. blant annet forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Nordland:

- Slipp av variabel miljøtilpasset minstevannføring fra Bjerkadammen og/eller Store Målvatnet
- Vedlikehold av fisketrappa i Sagforsen
- Gjenoppbygge og åpne fisketrappa i Jakobsforsen – trolig ikke ønskelig så lenge genbanken er lokalisert på Bjerka
- Biotiltaksplan inkludert eventuell miljøtilpasning av terskler

Tiltaket under kulepunkt 2 og 3 følges opp av miljøforvaltningen gjennom pålegg fra Miljødirektoratet til Statkraft. Fylkesmannen har forhåpninger om at denne revisjonen vil bidra til gode løsninger for tiltakene under kulepunkt 1 og 4.

Her er det viktig å legge til rette for at det i framtida kan være aktuelt å gjenåpne Bjerkaelva for fiskeoppgang helt opp til Stupforsen. Dette betyr at en pålagt minstevannføring/miljøbasert vannføring primært bør slippes fra Store Målvatnet, og at denne minstevannføringen også må gjelde nedenfor vanninntaket til Genbanken, dvs. nedstrøms Jakobsforsen.

Vi viser her også til krav fra Rana og Hemnes om minstevannføring i Bjerkaelva.

Kultiveringsplan for innlandsfisk

Som et resultat av Statkrafts produksjon av kraft er en rekke innsjøer i Rana, Hemnes og Hattfjelldal demmet opp og regulert, og langs mange elvestrekninger er vannføringen redusert. Allmennheten har dermed lidd et tap ved at mulighetene for et godt innlandsfiske er redusert. Dette har gjennom mange ti-år blitt kompensert for ved at det er satt ut settefisk i områdene rundt reguleringsmagasinene.

På grunn av tilstrekkelig naturlig rekruttering er Statkrafts tidligere utsettingspålegg for ørret og røye i Røssvatn, Elsvatn og Stemmtjønn/Ugelvatn opphevet. I tillegg er Statkrafts utsettingspålegg på 10 000 ensomrig ørret i Rana og 4 925 ensomrig ørret i Hemnes i praksis ikke iverksatt de seinere år på grunn av mangel på utsettingsmateriale og godkjent kultiveringsanlegg. I 2016 ble disse to påleggene opphevet av Fylkesmannen til fordel for fisketiltak i henhold til kultiveringsplan for Rana, Hemnes og Hattfjelldal.

Fiskeutsettinger som kultiveringstiltak har i seinere år blitt diskutert, og anbefalingene og retningslinjer fra forskningsmiljøene og miljøforvaltningen tilsier i dag at andre kultiveringstiltak bør vurderes foran fiskeutsettinger. I 2011 startet Statkraft derfor er pilotprosjekt som hadde til mål å vurdere behovet for fremtidige fiskeutsettinger, samt prøve ut alternative tiltak. Gjennom dette pilotprosjektet ble status for fiskebestandene i vel 150 innsjøer og tjern i Rana, Hemnes og Hattfjelldal samt i tilstøtende elver og bekker kartlagt. Pilotprosjektet viste at behovet for fiskeutsettinger var langt mindre enn tidligere antatt, og at fiskebestandene i mange innsjøer og tjern kunne styrkes med f.eks. bedring av gyteforhold og utbedring av vandringshindre.

Med bakgrunn i pilotprosjektet i årene 2011-2015 har Statkraft nå utarbeidet en kultiveringsplan for kommunene Rana, Hemnes og Hattfjelldal som foreløpig gjelder for perioden 2016-2021. Kultiveringsplanen er tilgjengelig på nettsida til Ferskvannsbiologen (<http://ferskvannsbiologen.net/Kultiveringsplan%20for%20Rana.pdf>).

Formålet med kultiveringsplanen er å opprettholde et godt fisketilbud innenfor fjellområdene som grenser inn til Statkrafts reguleringsinnngrep. Dette skal oppnås gjennom tiltak basert på de til enhver tid rådende anbefalinger for god kultiveringsaktivitet, slik de fremgår av informasjon og retningslinjer fra miljøforvaltningen. Kultiveringsplanen har som hovedmål å erstatte bruken av anleggsprodusert settefisk av ørret med målrettet kultiveringsaktivitet basert på flytting av villfanget ungfisk og tiltak som styrker naturlig rekruttering.

Kultiveringsplanen har følgende delmål:

- Der hvor statuskartlegging dokumenterer behov, styrke naturlig rekruttering ved etablering av nye gyteområder og åpne vandringshindre mellom viktige gyte- og oppvekstområder og den aktuelle innsjø.
- Der hvor statuskartleggingen dokumenterer behov, fange inn og flytte vill ungfisk innenfor hovedvassdrag eller sidevassdrag for å sikre at genetisk egenart bevares og at risikoen for spredning av fiskesykdommer reduseres.
- I områdene rundt Røssvatnet og langs Røssåga skal tjern og innsjøer, der utsettinger av ørret har fortrent røye, tilbakeføres til å være rene røyevatn gjennom utfisking av ørret og utsetting av røye.
- Gjennomføre en løpende statuskartlegging, som skal ligge til grunn for vurdering av løpende og nye tiltaksbehov i den enkelte innsjø.

For planperioden vil det tilsi at utsetting av villfanget ungfisk av ørret skal utføres i ca. 20 innsjøer, mens det kan være aktuelt med utsetting av røye (i kombinasjon med tynning av ørretbestander) i inntil 15 innsjøer. Fysiske tiltak, som utlegging av gytegrus og utbedring av vandringshindre utføres og følges opp i bekker med tilknytning til omkring 30 innsjøer. Alle typer tiltak skal evalueres gjennom en løpende statuskartlegging.

For å gjennomføre kultiveringsplanen i tråd med målsettingene vil arbeidet organiseres som et prosjekt, med en styringsgruppe og en referansegruppe. Styringsgruppen vil utarbeide årlige arbeidsbeskrivelser for feltenheten, og arbeidsbeskrivelsen forelegges en referansegruppe som skal sikre at foreslått aktivitet treffer allmennhetens interesser i planområdet. Statkraft, som kultiveringsplanens eier, skal engasjere en ekstern rådgiver med fiskefaglig kompetanse som godkjennes av Fylkesmannen i Nordland.

Styringsgruppen for prosjektet består av Statkraft (2), Statskog (2), Fylkesmannen i Nordland (1) og Nordland Fylkeskommune (1).

Referansegruppen består av Statkraft (1), Statskog (1), Rana JFF (1), Hemnes JFF (1), Hattfjelldal JFF (1), Rana kommune (1), Hemnes kommune (1), Hattfjelldal kommune, samt andre interesseorganisasjoner som eventuelt melder sin interesse. Statkraft utnevner en prosjektleder blant eget personell som arbeider med kultiveringsplanen. Prosjektleder er sekretær for styringsgruppen og referansegruppen. Dersom referansegruppen finner det nødvendig skal Statkraft avholde et årlig åpent møte for å informere allmenheten om resultater fra gjennomførte aktiviteter og om planlagte aktiviteter for kommende feltsesong.

Reindrift

Ved vannkraftutbygginger kan reindrift berøres på mange områder:

- Fysiske inngrep fører til beitetap.
- Inngrep og aktivitet tilknyttet disse kan føre til unnvikelseeffekter over større områder.
- Adkomstveier fører ofte til økt friluftslivsaktivitet og bruk av tidligere utilgjengelige områder.
- Økt menneskelig aktivitet og inngrep kan vanskeliggjøre flytting av rein og endre reinens naturlig trekk.

Det er utfordrende å vurdere hvilke konsekvenser gamle vannkraftutbygginger har hatt for reindrift. Reindrift er erfaringsbasert og lite dokumentert i skriftelige kilder. Dersom et mål med revisjonene av vannkraftutbygging er å rydde opp i «gamle synder», må det gjøres en grundig jobb med å kartlegge hvilke konsekvenser utbyggingene har fått. For reindrift betyr dette å intervju reindriftsutøvere som har kunnskap om hvordan reindriften foregikk før utbyggingene, og hvordan den eventuelt ble endret etter utbyggingene.

Fylkesmannen mener det er viktig at revisjoner av gamle vannkraftutbygginger gjøres på en grundig og kunnskapsbasert måte. Det vil i årene som kommer bli gjennomført en rekke revisjonsprosesser som berører reinbeiteområder, og det er viktig at NVE legger opp til en prosess som sikrer kunnskapsbasert revisjon av konsesjonsvilkår for vannkraftverk. Vi viser for øvrig til vår høringsuttalelse av 10.09.2014 til revisjonsdokumentet for Røssågareguleringen.

Reindrift - utredning

Fylkesmannen konstaterer at det er et mangelfullt kunnskapsgrunnlag for tema reindrift og for hvilke konsekvenser Bjerka-Plurareguleringen har hatt for reindriftnæringen. Vi anbefaler derfor at det gjennomføres faglige undersøkelser og vurderinger av utbyggingens konsekvenser for reindrift, og vurderinger av avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle negative konsekvenser.

Vi har vært i kontakt med Ildgruben reinbeitedistrikt og de nevner en rekke utfordringer og ulemper som følge av vannkraftutbyggingene i Bjerka-Pluravassdragene. Blant annet:

- Bru ved Småvatna, som var et avbøtende tiltak for reindriften i forbindelse med kraftutbygging, faller nå sammen. Kraftselskapet mener de ikke har ansvar for å vedlikeholde brua.
- På grunn av HMS-krav har kraftselskapet satt opp autovern langs anleggsvei til Kjennsvatnet. Dette har skapt problemer for reindriften flytting med rein i området.
- Gravearbeid ved Kjelbekken ved Stormålvatnet har medført problemer for reindriften flytting.
- Generelt er det et problem at alle installasjonene krever vedlikeholdsarbeid som medfører forstyrrelser for reindriften – f.eks. pga. helikoptertransport. I 2016 fikk distriktet store problemer ved flytting til kalvingsland som følge av helikopterflyging bestilt av kraftselskapet. De negative konsekvensene kunne vært unngått dersom det hadde vært dialog om slikt arbeid/flygning på forhånd. Da kunne enten tidspunkt eller flytrasé vært justert for å redusere/unngå negative konsekvenser for reindriften.

Slike og tilsvarende problemstillinger burde vært utredet av fagmiljø med kjennskap til reindrift. På bakgrunn av en slik utredning kunne man ha vurdert tiltak for å avbøte negative konsekvenser.

Reindrift - gjennomføring av tiltak

Det er viktig at gjennomføring av tiltak, som følge av revisjon av konsesjonsvilkår, gjøres i samarbeid med reindriften. Det vil være svært uheldig om reindriften blir påført ytterligere negative konsekvenser fordi kraftselskapet har blitt pålagt å gjøre utbedringer på installasjoner.

Med hilsen

Tore Vatne
fung. fylkesmiljøvernssjef

Monica Andreassen Iveland
landbruks- og reindriftdirektør

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke underskrift.

Kopi til:
Miljødirektoratet
Leirelva elv- og grunneierlag v/Charles Skreslett
Korgen og Hemnes Jeger- og Fiskerforening
Rana Jeger- og Fiskerforening
Statskog SF
Nedre Ranelva Forvaltningslag v/ Terje Solbu
Tverråga elveierlag v/ Rolf Kristian Brendås
Rana kommune
Røssåga elveierlag v/Jerns Rydså
Rana Turistforening
Naturvernforbundet i Nordland
Sabima Samarbeidsrådet For Biologisk Mangfold
Rana Fiskerforening
Hemnes Turistforening
Forum for Natur og friluftsliv i Nordland
Nordland fylkeskommune
Ildgruben reinbeitedistrikt
Norges Jeger- og Fiskerforbund - Nordland
Hemnes kommune
Interessegruppa for Bjerkaelva v/Terje Ånonli
Naturvernforbundet i Rana og Omegn